

DAG VAN BARMHARTIGHEID

3 april 2016

Voorgangers: Henk Baars (overweging) en Cock Verdonk

Inleiding

Begaan zijn met de ander, dat is het meest elementaire kenmerk van barmhartigheid. Het is de ontroering die voorafgaat aan elk bewust willen en aan elk oordeel. Het is geraakt en aangedaan zijn, geroerd en bewogen worden. Dat is niet het resultaat van inzet of organisatie, het overkomt je en het zoekt de zachte plekken van je bestaan. Het is op de eerste plaats iets van het hart. In het Hebreeuws, Grieks en Arabisch houdt het woord verband met de weke delen van het lichaam. De ingewanden, de schoot of de baarmoeder. Daar in het middenrif zit het. Die ontroering grijpt je aan. Hoogstens kan iemand zich ertegen teweerstellen, tranen wegslikken, verharden. Maar kan het aanvankelijk nog zo lijken dat de een geeft en de ander ontvangt, spoedig blijkt dat elk geven ook een ontvangen is.

Dat spontane gevoelsmatig betrokken zijn op de ander is de ziel van elk samenleven. Het is dat wat kwaliteit geeft aan de regels en ordeningen, waarmee ons maatschappelijk leven is georganiseerd. Zonder die ziel zou er niets meer aan zijn. Barmhartigheid draagt bij aan de ontharding van de maatschappij. Zij mobiliseert de o zo vitale zachte krachten.

Het heeft niets te maken met soft sentimenteel medelijden die afbreuk zou doen aan de moderne professionele zakelijkheid. Het is daar aan voorbij en vooral voorbij het protocol die vooral in de zorg soms klemt als een te kleine jas.

De afbeeldingen van Pat de Vylder zijn nooit portretten van bestaande personen, maar creëert type figuren. De menselijke wezens in zijn wereld zijn altijd in zichzelf gekeerd en op zichzelf aangewezen.

De schilderijen van hem blijken van op een afstand bekeken slordig geschilderd en onafgewerkt. Maar dat is slechts schijn. Hij besteedt niet veel aandacht aan details. Hij gaat recht op zijn doel af. Gemoraliseer of praatjes zijn aan hem niet besteed. De Vylder is geen wereldverbeteraar, maar speelt ten volle zijn rol als kritische beschouwer in de marge. Rood en blauw domineren zijn coloriet. We gaan het nader bekijken.

Lezing: Mattheus 25, 31-46

Het oordeel van de Mensenzoon

Wanneer de Mensenzoon komt, bekleed met zijn heerlijkheid en rondom Hem alle engelen, dan zal Hij plaatsnemen op de troon van zijn heerlijkheid. Alle volkeren zullen vóór Hem bijeengebracht worden, en Hij zal ze van elkaar scheiden, zoals een herder de schapen van de bokken scheidt. De schapen zal Hij aan zijn rechterhand opstellen, de bokken aan zijn linkerhand. Dan zal de koning tegen hen die aan zijn rechterhand staan zeggen: "Kom, gezegenden van mijn Vader, neem het koninkrijk in bezit dat vanaf het begin van de schepping voor jullie klaar ligt. Want Ik had honger en jullie hebben Me te eten gegeven, Ik had dorst en jullie hebben Me te drinken gegeven, Ik was vreemdeling en jullie hebben Me opgenomen. Ik was naakt en jullie hebben Me gekleed, Ik was ziek en jullie hebben naar Me omgezien, Ik zat in de gevangenis en jullie kwamen naar Me toe." Dan zullen de

rechtvaardigen Hem antwoorden: “Heer, wanneer hebben we U hongerig gezien en U te eten gegeven, of dorstig en U te drinken gegeven? Wanneer hebben we U als vreemdeling gezien en U opgenomen, of naakt en hebben we U gekleed? Wanneer hebben we U ziek of in de gevangenis gezien en zijn we naar U toe gekomen?” De koning zal hun antwoorden: “Ik verzeker jullie, alles wat je voor één van deze minste broeders van Mij hebt gedaan, heb je voor Mij gedaan.” Dan zal Hij zich ook richten tot hen die aan zijn linkerhand staan en tegen hen zal Hij zeggen: “Ga weg van Mij, vervloekten, naar het eeuwige vuur, dat aangelegd is voor de duivel en zijn engelen. Want Ik had honger en jullie hebben Me niet te eten gegeven, Ik had dorst en jullie hebben Me niet te drinken gegeven, Ik was vreemdeling en jullie hebben Me niet opgenomen, Ik was naakt en jullie hebben Me niet gekleed, Ik was ziek en zat in de gevangenis en jullie hebben niet naar Me omgezien.” Dan zullen ook zij antwoorden: “Heer, wanneer hebben we U hongerig gezien of dorstig of als vreemdeling of naakt of ziek of in de gevangenis en hebben we U niet geholpen?” Dan zal Hij hun antwoorden: “Ik verzeker jullie, alles wat je niet voor één van deze minsten hebt gedaan, heb je ook niet voor Mij gedaan.” Zij zullen naar de eeuwige straf gaan, maar de rechtvaardigen naar het eeuwig leven.’

OVERWEGING BIJ DE ZEVEN WERKEN VAN BARMHARTIHEID

Ik hou van comics, stripverhalen.

Opgevoed met de Okki en de Taptoe op mijn katholieke basisschool wilde ik op zekere leeftijd weleens wat anders. Ik verzamelde al mijn moed en vroeg mijn vader om een abonnement op de Pep, de voortzetting van het toen in de sixties al roemruchte weekblad Kuifje. Ik was doodsbenuwd dat hij het maar niks zou vinden. Mijn moeder hielp mij een beetje en inderdaad na enige aandrang, zei hij ja. Echte stripverhalen die ik anders min of meer bedekt op school onder de bank las. Want het werd in die periode beslist niet voor vol aangezien. Vreemd eigenlijk, want de hele Roomse santenkraam bestaat goeddeels uit stripverhalen. De Kruisweg, de vele afbeeldingen, de niets verhullende plaatjes van een lijdende bloedende Christus en een luid snikkende Maria onder het kruis. Die stripverhalen waren er niets bij. (Zeven snaren/Suske en Wiske van Willy Vandersteen, een seculiere versie van de zeven werken van barmhartigheid)

Zo ook met de werken van barmhartigheid. Hoe vaak zijn die niet verbeeld door al die eeuwen heen. (De meester van Alkmaar) De een bekender dan de ander.

We vonden voor deze viering plaatwerk van Pat de Vylder. Het trof ons meteen toen we het elkaar lieten zien. Vooral omdat het een religieus geïnspireerd humanisme uitstraalt. Ze zijn niet overgoten door een sentimenteel godsbegrip.

We kijken eerst naar de afbeelding van de Naakten kleden.

Pat de Vylder

NAAKTEN KLEDEN | BARMHARTIGHEID

Vraag na vraag uitgekled worden door de sociale dienstambtenaar.

Hoe hoog is je schuld? Hoe klein is je vermogen? Ben je alleenstaand? Met wie zeg je? Heb je een vaste woonplek? Uitgekled worden om een uiterst bescheiden leefloon te krijgen.

Nog naakter zijn diegenen die niets kunnen bewijzen, die geen papieren hebben. Geen identiteit, naakter dan naakt. Ongedocumenteerde heet je dan. Je enige identiteit. Geen mens.

Naakten kleden is dus niet iemand helemaal inpakken met kleding. (Voorbeeld sacramentskerk: we moesten bij vertrek een container vol kleding weer doorgeven) Kleding geven lijkt op afkopen.

Naakten kleden is iemand zijn identiteit en waardigheid geven. Is iemand noemen bij zijn naam. Recht en waardigheid creëren.

Pat de Vylder

DE VREEMDELINGEN HERBERGEN | BARMHARTIGHEID

Op onze planeet zijn grenzen getrokken. Grenzen tussen overvloed en armoede. Het zijn grenzen van papier en wel of niet de goede documenten. Maar honger en armoede zijn niet van papier, die zijn gemaakt van oorlog, van corrupte besturen en misdadige terroristengroepen. De wanhoop is sterker dan de vergroeiheid met waar je woont, speelt en danst. Vreemdelingen herbergen is zelf emigreren. Zelf emigreren uit onze oude voorrechten en onze oude zekerheden en de weg inslaan naar een misschien wel soberder toekomst. Kunnen we dat onder ogen zien? Het glas is gebroken, het wordt nooit meer zoals vroeger. Ik denk dat Europa volwassen moet worden.

Pat de Vylder

DE GEVANGENEN BEZOEKEN | BARMHARTIGHEID

Een moeder vertelt:

“Ik ga er elke dag naartoe. Hij is mijn kind. Ik heb hem gebaard, gevoed, gekoesterd. Ik leerde hem leven. Nu zie ik hem elke dag in van die wat sjofele kleding, elke dag, dat ene moment dat ik hem een beetje moed mag inspreken.

Elke dag neem ik de trein, drie kwartier heen, drie kwartier terug. Dan denk ik alleen aan hem, aan zijn doffe blik en zijn schaarse glimlach. Hij is mijn kind, nu meer dan ooit”.

In zekere zin zitten wij allen gevangen tussen de besloten muren van onze beperkte mogelijkheden. We schoppen tegen de muren van onze verkeerde beslissingen. We rukken aan de tralies van ons ego.

We hoeven niet zoveel te zeggen. Alleen maar naar elkaar toegaan, drie kwartier heen, drie kwartier terug. Elke dag.

Pat de Vylder

DE ZIEKEN BEZOEKEN | BARMHARTIGHEID

Als je wereld elke dag een beetje kleiner wordt, zo klein als een halve kamer of gedeeld met nog 6 anderen in een ziekenhuis.

Als het vergezicht versmalt tot de muren van je slaapkamer en die ene spin.

Als je lichaam jouw lichaam niet meer is, maar een vreemde gezelschap met wispelturige reacties.

Ziek zijn is van buiten naar binnen keren, trede na trede afdalen in de kelder van je bewustzijn, tastend in het duister, speurend naar licht.

Ziek zijn is zich vragen stellen en ze niet uitspreken maar soms wantrouwig luisteren naar elke leugen 'dat je er goed uitziet, bijzonder goed' en de stilte meten die erop volgt.

Zieken bezoeken is bescheiden aankloppen, als een roodborstje dat tegen het raam tikt. En dan vertelt zo'n vogeltje dat er meer is dan wat er binnen die vier muren zich afspeelt. Er is nog zoveel dat waarde heeft en waar je nog nooit aan gedacht hebt.

Zo'n bezoekvogeltje vertrekt steeds te vroeg, als een prabel zonder uitleg,

Maar met een frissen nasmaak.

Pat de Vylder

DE DODEN BEGRAVEN | BARMHARTIGHEID

Een graf hoeven wijzelf nooit meer te delven. Dat doet de begrafenisondernemer. Je kunt alles laten regelen. Maar we zijn altijd op weg naar de dood. Het verlies van een dierbare is wreed. Het hoort bij het leven zeggen ze, maar verlies tekent onze biografie heel heftig. Er overheen komen? Niet echt, als we eerlijk zijn. Doden begraven is in elke dode de baby zien die, moe van spelen, te slapen wordt gelegd om te ontwaken in een nieuwe wijze van bestaan. Dat geloven we, soms wel, soms niet.

Pat de Vylder

DE HONGERIGEN SPIJZIGEN | BARMHARTIGHEID

Honger, echt honger heb jij nooit gehad, zei mijn moeder altijd. Altijd weer doelend op die hongerwinter van de oorlog. Ook mijn vader en moeder stonden ooit op de daken van Den Haag om de voedseldroppings toe te zwaaien. Mijn vader had hongerodeem en werd door de toenmalige GGD weer opgelapt. Nooit eten weggooien, heb ik sterk meegekregen. Ik doe het wel, iedere keer met een schuldig geweten. Te druk om er goed op te letten. De voedselbank leeft van het overgebleven industrieel net even verkeerd gemaakt voedsel. Als het etiket fout is gedrukt, moet het weg. De voedselbank verwerkt slechts een fractie van het voedsel dat om die reden naar destructiebedrijven gaat. Dat zijn vele vele tonnen per jaar.

Maar het gaat om veel meer. Je maag snel vullen, kan bijna overal in Nederland. In je eentje eten kan, maar is nooit erg leuk. Eten is ook ontmoeten. Bij allerlei aspecten in het sociale werk van Stek bijvoorbeeld, vormt samen eten een stevige basis van kwaliteit van ziel en leven. De hongerigen spijzen is meer dan eten geven, het is elkaar bevrijden van honger en soms wanhopige eenzaamheid.

Pat de Vylder

DE DORSTIGEN LAVEN | BARMHARTIGHEID

Als de aarde uitdroogt, sterft de mens. Als de aarde scheurt en verpulvert, wordt leven wanhoop.

Tegenwoordig is de dorstigen laven een werk van barmhartigheid met de afmeting van een planeet. Het vergt wetenschap, heel veel en vindingrijke politieke wil. Het is een werk van boren en putten, van beplanten en bevoeien een samenspel van techno en bio. Dat zit allemaal in het aanreiken van een beker water. Het is als op de eerste dag, het water van het droge scheiden om van chaos kosmos te maken.

Het eerste testament, (het oude testament) onderscheidt twee polen binnen het begrip barmhartigheid. Gunst (chesed) en vertedering (rachamim). Zij vormen samen de ene barmhartigheid. Het gunnen ontspringt aan de spontane wil tot goeddoen, de vertedering wordt gewekt door de ander. Gunnen is meer rationeel, maar vertedering is een soort schitterende zwakte. Zij kan zich niet inhouden. Beide zijn gekenmerkt door overvloed, bij gunnen is het geven overvloedig als een rijk bloesemende boom in de lente; bij vertedering zijn de dijken doorgebroken. Gunnen is ambacht, vertedering doordeseemt al haar werken met zachtheid.

Zo moge het zijn.

Henk Baars